

Az Atlantisz Könyvkiadó Veszedelmes viszonyok című könyvsorozatának tipográfiája

Barkóczi Flóra

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/a
(barkocziflora@gmail.com)*

Összefoglaló

Dolgozatomban az Atlantisz kiadó Veszedelmes viszonyok című sorozatában megjelent könyvek tipográfiájával foglalkozom. Segítségemre volt Harsányi Tamás a könyvsorozat arculatának egyik tervezője, akinek elsősorban a borító tipográfiája köszönhető. Ennek megfelelően dolgozatomban nagyobb hangsúlyt kap a külső tipográfia a belső szedésnél, de igyekszem átfogó képet adni a Veszedelmes viszonyok-kötetokről.

Kulcsszavak: Atlantisz, Veszedelmes viszonyok, Harsányi Tamás, borító, szedés

Abstract

In my study I introduce the typography of the Dangerous Liaisons serie published by the Atlantis Publishing House. Tamás Harsányi has helped me a lot. He is the typographer and designer of this bookserie. He designed principally the covers of these books, so in my study the typography of the books' covers and the typesetting outside are more accentuated than the typesetting inside. However, I try to give a comprehensive view of the Dangerous Liaisons serie.

Keywords: Atlantisz, Dangerous Liaisons, Tamás Harsányi, cover, typesetting

---

Bevezetés

Az Atlantisz elsősorban könyvkiadóként lett elismert – itthon és külföldön egyaránt. Emellett egyre nagyobb kört kiszolgáló könyvimporttal, könyvesbolttal igyekszik fedezni a diákok számára is elérhető (vagyis önköltség alatti) bolti áron kiadott könyveinek költségeit. (Miklós Tamás) A kiadványok rendszerét a művek könyvsorozatokba rendezésével teremti meg. A jelenleg létező tizennégy ilyen sorozat egyike a Veszedelmes viszonyok című.

Az Atlantisz Könyvkiadó

Az Atlantisz az 1981-ben alapított Medvetánc című folyóirattól nőtte ki magát kiadóvá. Már a folyóirat mellékleteként is jelentek meg könyvek, Atlantisz néven, kiadóként azonban először csak a rendszerváltás után, 1990-ben publikálhattak műveket. Az elsőnek megjelent kiadványok között volt például József Attila Szabad-ötletek jegyzéke című műve – a Veszedelmes viszonyok sorozat részeként.

Az Atlantisz céljai

A kiadó legfőbb célkitűzése már a kezdetektől a humán tudományok klasszikus és modern klasszikus irodalmának magyarországi hozzáférhetővé tétele (az Atlantisz Könyvkiadó honlapja, 2009). Ezalatt elsősorban filozófiai, történelmi, vallástudományi, kultúrtörténeti, művészetelméleti és pszichológiai művek megjelentetését kell érteni.

Továbbá az úgynevezett Atlantisz Könyvprogram feladatának tekinti a magyar társadalomtudományi kutatás néhány kiemelkedő műhelyének támogatását, a legjobb magyar humán tudományos munkák kiadását. Egyes művészeti és tudományos kiadványok nem csak magyarul, hanem négy világnyelven is elérhetők az érdeklődők számára.

A hazai és nemzetközi támogatóknak köszönhetően önköltségi, sőt gyakran az alatti áron válnak hozzáférhetővé kiemelkedő jelentőségű klasszikus és kortárs szövegek. Ezzel elsősorban a diákok – amúgy is szűk – pénztárcájának igyekeznek kedvezni. Hogy a költségsökkentés mennyire nem ment a szöveggondozási igényesség, illetve a nyomdai, esztétikai kivitelezés rovására, azt az alábbiak is igazolják.

A szerkesztőség

A Veszedelmes viszonyok – s emellett számos másik – sorozat borítójának struktúrája és tipográfiája Miklós Tamás és Lajta Gábor elképzelései szerint született meg, az egyes konkrét borítókat pedig Miklós Tamás és Harsányi Tamás készíti. A szedésért kezdetben Gonda István, napjainkban pedig Somogyi Gyula illetve Pintér József felelősek.

A Veszedelmes viszonyok című sorozat

Az Atlantisz Könyvkiadó a megjelentetett kötetet sorozatokba rendezi. A beosztás alapja lehet a szerző személye, ez esetben egyazon alkotó írásai alkotnak egy sorozatot, mint például a Platón összes művei című sorozatnál. A másik eset, hogy különböző szerzők hasonló témájú vagy jellegű alkotásait sorolják egy könyvsorozatba, ilyenek többek között a Mesteriskola, a Kisértések, vagy a Veszedelmes viszonyok című sorozatok.

A könyvsorozat kötetei

Tipográfiailag az Atlantisz Kiadó más sorozatai (például Kirk-Raven preszókratikus filozófiája, vagy az Ezeregyéjszaka-sorozat) talán több izgalmat rejtenek magukban, jelen esetben azonban a Veszedelmes Viszonyok konzervatív elegancia és nyugalom jegyében tervezett köteteiről lesz szó.

A Veszedelmes viszonyok sorozat a szépirodalom gyöngyszemeit gyűjti össze. Más Atlantisz-sorozatokkal egyetemben ezek az alkotások a kultúrtörténeti háttérükön túl időtlenséget s ez által kultuszt teremtettek maguk köré az irodalom történetében. A Veszedelmes viszonyok-kötetekről elmondhatjuk, hogy ezek a legnépszerűbb, legpopulárisabb Atlantisz-kötetek.

Mint ahogyan azt a sorozatcím fejlécében használt pink háttérszín illetve maga a „Veszedelmes viszonyok” névadás is jelzi, a sorozatba tartozó művek a szerelemmel, de legfőképp a szenvedélyes és bonyodalmas szerelemmel foglalkozó alkotások.

Gondolhatunk itt akár Roland Barthes Beszédtörödékek a szerelemről című művére, A kacérság lélektanára Georg Simmeltől, vagy Foucault sorozatára, A szexualitás történetére. Szintén a sorozatban jelent meg József Attila Szabad-ötletek jegyzéke című műve, Casanova emlékiratai, Gilles Deleuze írása Proustról, illetve Marcel Proust Az eltűnt idő nyomában könyvsorozatának utolsó négy kötete.

A borító

A Veszedelmes viszonyok borítója – sok más Atlantisz-sorozat borítójához hasonlóan – alapvetően az egyszerűsége törekszik. A borító a fehér háttérszínt kapta, melyen a sorozatcímen – az egyetlen színes háttérrel rendelkező elemen – túl mindössze a szerző neve, a mű címe, egy kisebb kép illetve az

Atlantisz logó szerepelnek – utóbbiak mind jobbra igazítva. (1. kép)

A domináns fehér szín és az ezen szereplő fekete betűk, illetve a fekete-fehér kép első ránézésre is letisztult benyomást kelt. Ez az összkép remekül illik a főként lélektani és filozófiai kérdésekkel foglalkozó művekhez.

A kötetek vágott mérete a bevett szabványtól eltérő méretet követ, egy 120x200 mm-es formát, mely elegánsabb, karcsúbb, mégis gazdaságosabb méret. Érdekes még, hogy a borító belső méretei, mint utólag kiderült épp az aranymetszésnek megfelelő arányt is adják egyben (Miklós Tamás).

Alábbiakban a borító egyes feliratait, elemeit külön-külön tanulmányozom.

1. kép. Néhány mű borítója a Veszedelmes viszonyok sorozatból. Balról jobbra: Roland Barthes: Beszédtörödékek a szerelemről, Marcel Proust: Az eltűnt idő nyomában - A megtalált idő, József Attila: Szabad-ötletek jegyzéke. Kép forrása: saját szkennelés.

Szerző és műcím

Viszonylag rendhagyó módon az Atlantisz Könyvkiadó legtöbb sorozatának borítóján nincs tipográfiai különbség a szerző és a műcím között – még betűméretbeli sem! Ezt Harsányi Tamás azzal indokolta, hogy nem akarnak ily módon fontossági sorrendet felállítani szerző és műve között – habár a sorrend fizikailag elkerülhetetlen.

A betűk körül-belül 36 pont méretű, talpas, dőlt, kontrasztos, félkövér antikvák. A szerző neve egy, a cím – hosszától függően – egy vagy két sort foglal el. A Marcel Proust-köteteken például „Az eltűnt idő nyomában” szöveg, mint regénysorozatcím alkot egy sort, s alatta az alcím (például „A megtalált idő”) – ugyanolyan betűtípussal (Times New Roman) és 36 pontos betűmérettel – egy újabb sort. (2. kép)

Marcel Proust
Az eltűnt idő nyomában
A megtalált idő

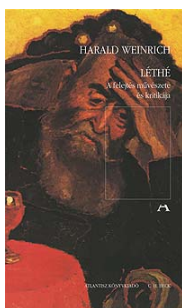
2. kép. Szerző és műcím Marcel Proust: Az eltűnt idő nyomában – A megtalált idő című művének borítóján. Kép forrása: saját szkennelés

A sorok jobbra igazítva helyezkednek el, normál sorköztávolsággal. A szerző-műcím szöveg több sorra tagolása az alatta elhelyezkedő képhez való igazodás miatt is indokolt.

Ezek a betűk stílusukban megegyeznek az – alább tárgyalt – Atlantisz logó tipográfiájával (7. kép), a tervezők tehát még e tekintetben is figyeltek az összhangra.

Kép

A műcím alatt egy sztenderd méretű kép található. Az Atlantisz Könyvkiadónak szinte már védjegyévé vált ez a 4,5cm×6,5cm méretű állított kép, olyannyira, hogy minden könyvsorozatán megtalálható ugyanilyen méretben, a borító ugyanazon részén (egyes esetekben a képet egy – a képet jelző – keret helyettesíti [3. kép]). Az Atlantisz sorozatok közül egyedül Az ezeregy éjszaka meséi kivétel a fenti képméret betartása alól.

3. kép. Harald Weinrich: Léthe. A felejtés művészete és kritikája című művének borítója. Kép forrása: az Atlantisz Könyvkiadó honlapja

A kép utalhat a műre, de lehet az alkotóról készült portré is. Utóbbira példa, hogy *Az eltűnt idő nyomában* sorozat borítóin Proust-ot egyre idősebb korában ábrázoló fotók találhatók. (4. kép)

A kép egészen enyhe rózsaszín beütése a Veszedelmes viszonyok sorozat színéhez való igazodásból adódik. (4. kép)

4. kép. Marcel Proust: Az eltűnt idő nyomában – A megtalált idő című művének borítóján szereplő kép. Kép forrása: saját szkennelés (Megjegyzés: a további képek mind saját szkennelésből származnak)

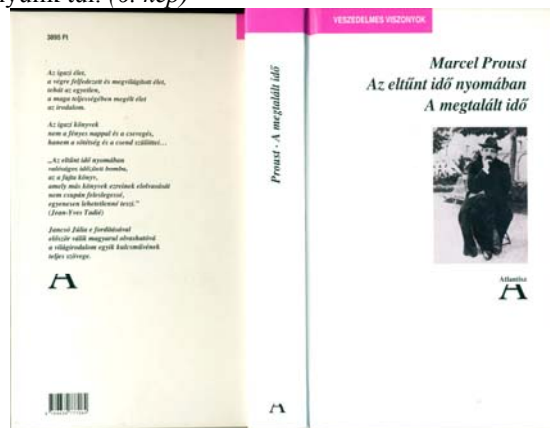
Sorozattípus

A kiadó a legtöbb könyvsorozatához egy-egy jelölőszínt társít. A színválasztást általában a sorozat jellege határozza meg.

5. kép. Sorozattípus a Veszedelmes viszonyok sorozat kötetein

A Veszedelmes viszonyok sorozat az Atlantisz-sorozatokon belül a rózsaszínű háttérsávot kapta (5. kép). Az ezen a sávon olvasható „Veszedelmes viszonyok” felirat csupa verzállal, lineáris talpatlan antikvákkkal, fehér színnel, kontraszt, döntés és boldolás nélkül illetve a vékony rózsaszín tónussal a háttérben az elülső borító bal felső sarkában helyezkedik el. A rózsaszín csík azonban baloldalt tovább folytatódik, s a könyvgerincen át egészen a hátoldalig – a hátoldal mintegy másfél centiméteréig – nyúlik túl. (6. kép)

6. kép. Marcel Proust: Az eltűnt idő nyomában – A megtalált idő című művének teljes borítója.

Logó

Az elülső borítón a fentiekén túl az Atlantisz Könyvkiadó logója szerepel még. (7. kép) Ez az embléma a kiadó létrejöttékor, 1990-ben alakult ki, s azóta nem változott. Lényegében egy egyszerű talpas, kontrasztos nagy „A” betűből alakult ki oly módon, hogy az „A” betű felső harmadát levágták, s helyén az Atlantisz felirat olvasható – jóval kisebb, de ugyanolyan típusú betűkkel, mint a verzál „A”.

Ez a csonka „A” betű az Atlantisz közvetlenül nem látható, felszín alatti, újra megtalálendő, ránk váró művelt világra is utal. (Miklós Tamás)

7. kép. Atlantisz logó az elülső borítón

Mint azt már említettem a logó és a szerző illetve a műcím betűtípusa megegyező. Mindez szintén annak a törekvésnek lehet az eredménye, hogy az Atlantisz arculatának kialakításában – főként eleinte – az egyszerűsége törekszik, „a kevesebb több” jelszavával.

Könyvgerinc

Az Atlantisz kiadó specialitása a keménytablás kötetek esetében az egyenes – nem gömbölyített – könyvgerinc. (Miklós Tamás)

A könyvgerinc felső másfél centiméterében a már tárgyalt rózsaszín sáv folytatódása látható. (6. kép)

Az alkotó nevét, s az alkotás címét itt – az elülső borítóval szemben – egy függőlegesen középre igazított pötty választja el (8. kép). Ennek oka természetesen ott keresendő, hogy a gerincen a több sorba rendezés nem lehetséges. A jobbra igazított szöveg itt is dőlt, talpas antikvákából áll, csupán a betűméret különbözik az elülső borítóétól. Érdekesség, hogy a folytatásos művek (mint például Proust Az eltűnt idő nyomában című alkotása) esetében a gerincen csak az alcím (például Fogoly lány, vagy A megtalált idő) olvasható.

Proust · A megtalált idő

8. kép. Szerző és műcím a könyvgerincen

Az alsó sávban az Atlantisz logó egyszerűbb változata, egy felül csonkított „A” betű helyezkedik el. (9. kép)

Hátulsó borító

A hátlapra egyes kötetek esetén a műből vett, s a műről valamilyen módon képet adó idézet olvashatunk, míg akad olyan könyv, melynek hátoldalán kritikusoktól, irodalomtörténészekről, vagy épp a fordítótól vett idézet szerepel. Ezen fülszövegek azonban nem esetlegesek, az idézetek nem csupán az adott könyvre utalnak, hanem egymással összeolvasva kiolvasható belőlük a kiadó világszemlélete, üzenete is.

Ez a szöveg egy balra igazított hasáb. A szöveg itt is a szerző és a műcím betűtípusát követi, a betűméret 12 pontos. Több idézet vagy szövegrészlet esetén az új bekezdéseket egy sor kihagyással jelzik. (6. kép)

A csonkított „A” betű itt is megjelenik, a borítón láthatóval azonos méretben, de itt is az „Atlantisz” szöveg nélkül – hasonlóan a könyvgerincen lévő logóhoz.

9. kép. Az Atlantisz logó egyszerűbb változata a könyvgerincen és a könyv hátsó borítóján.

Szokás szerint megtaláljuk a hátlapon a kötet árát és a hozzá tartozó vonalkódot is – bár ez egyes esetekben hiányozhat. Az árat talp és kontraszt nélküli számok illetve betűk adják, melyek azonos méretűek a borító hátoldalán lévő idézettel.

A belső tipográfia

A könyvek szövegét alapvetően egységesen 10 pont méretű talpas antikvák (a jól olvasható, s egyben klasszikus Garamond betűtípus) adják. A betűméret egyes esetekben eltér ettől, a betűtípus azonban a

könyv belsejében végig Garamond. Hogy mit szednek verzállal illetve kurzívval, vagy hogy milyen szélesek a hasábok, mekkora a margó, az sokszor maguktól a művektől függ, de az Atlantisz – amennyire ez különböző szerzők különböző művei esetén lehetséges – egyik legfontosabb céljának tartja a belső tipográfiai egység fenntartását, egységes szabályok követését.

Műcím és sorozatcím megjelenése a könyv lapjain

A könyvek szabványos felépítésének megfelelően az első oldalon a könyv szerzője és címe olvasható újra, 12 pontos betűmérettel, dőlt betűvel, s a szerző nevét és művének címét itt is – a könyvgerincen alkalmazott megoldáshoz hasonlóan – egy sorba írták, közöttük egy függőlegesen középre igazított pont az elválasztó. A második oldalon a sorozatcím olvasható, az első oldal betűtípusával, majd a harmadik oldalon a borítón látható módon ismétlődik meg a szerző és a műcím feltüntetése.

A mű adatai a negyedik oldalon olvashatók 10 pont nagyságú, dőlt betűvel. A tartalomjegyzék az ötödik oldalon kezdődik, s ennek hosszától függ, hogy hányadik oldalon kezdődik el ténylegesen maga a mű.

Tartalomjegyzék

Mint említettem, az Atlantisz elsősorban az egységes szabályok követésére törekszik, ezektől csak rendhagyó esetekben tér el. Az ilyen esetekben különbségek lehetnek különböző művek tartalomjegyzékeinek formai megoldása között. Az egységesség azonban itt is tagadhatatlan, hiszen a fő fejezetcímek minden esetben nagybetűvel vannak szedve, az alcímek azonban már kicsivel. Utóbbiak elkülönülését hol római, hol arab számok jelzik (10. kép), természetesen ez a szerzői utasítástól is függhet.

A különbség lehet még betűméretbeli, A Barthes-mű tartalomjegyzéke például 10 pontos betűméretet használ, míg a Foucault-műé 12-es. E két mű esetén az egyes fejezetek megnevezése utáni sorkihagyás kérdésében is előtérően járt el a szedő. (10. kép)

TIPOGRÁFIAI DIÁKKONFERENCIA 2009. DECEMBER

Barkóczi Flóra: Az Atlantisz Könyvkiadó Veszedelmes viszonyok című sorozatának tipográfiája

Dráma	REGÉNY/DRÁMA	117
	1. A naplóírás lehetősége – 2. Egy történet, amely már megtörtént.	
Lecsúszás	A LECSÚSZTOTT	119
	1. Kínálati pontok – 2. Akik nem lehet ugratni.	
Írás	KIMONDHATATLAN SZERELEM	121
	1. Szeretlem és alkotás – 2. Pantomim megalkotás a köztudat – 3. Lélek és közéletvilág – 4. Ösztönlátás – 5. Önzetlen és viszonzatlan írás.	
Bolyongás	A BOLYGÓ HOLLANDI	125
	1. A szerelmen továtűnése – 2. Főnix – 3. Egy mítosz – 4. Az álmajlat.	
Ötletkezés	„KARJAI SZERETŐ NYUGALMÁBAN”	129
	1. Az elhalás – 2. Egyik ötletkezéstől a másikig – 3. Beteljesülés.	
Számírtetés	A KÉPZELTVILÁG SZÁMÚZÍTÉSE	131
	1. Önkéntes számírtetéses vonás – 2. A kép meggyászolása – 3. A számírtetés – 4. Kétséggyász – 5. Fellángolás.	
Alkalmazandók	A NARANCS	135
	1. A tapintatlan szomszéd – 2. Harag.	
Fading	FADING	137
	1. It fades, fades and fades – 2. A szigorú Anya – 3. A Miskó éjszakája – 4. Nekünk – 5. A hang – 6. A farszab – 7. A telefon – 8. Hagyjon belém vagy csónán erőt belém?	
Vétések	VÉTSEGEK	143
	1. A vonat – 2. Az óramúlom mint véték – 3. A fájdalom átjárhatósága.	
Ünnep	KITÜNTETETT NAPOK	145
	1. Az Örömnépe – 2. Az élel művészet.	

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET GYÖNYÖRÖKRŐL ÁLMODVA	7
I. Artemidórosz módszere	7
II. Az elemzés	22
III. Az álom és az aktus	30
MÁSODIK FEJEZET AZ ÖNKULTÚRA	43
HARMADIK FEJEZET ÖNMAGUNK ÉS A TÖBBIEK	79
I. A házasság szerepe	79
II. A politikai játékműző	90
NEGYEDIK FEJEZET A TEST	107
I. Galénosz	112
II. Jók vagy rosszak?	119
III. A nemi életrend	131
IV. A lélek megmunkálása	141
ÖTÖDIK FEJEZET A NŐ	155
I. A házassági kötelék	157
II. A monopólium kérdése	173
III. A házasság örömei	185

10. kép. Részlet Roland Barthes (fent) és Foucault (alatta) művének tartalomjegyzékéből.

Maga a mű

A címek és alcímek tipográfiája a mű folyamán való előfordulásuk során is a tartalomjegyzékben

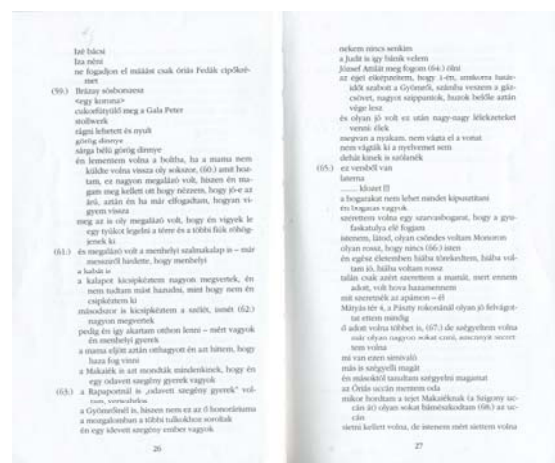
alkalmazott tipográfiát követik, tehát verzállal szedettek, mindemellett általában középre igazítottak.

A hasábok a formailag nem rendhagyó művek (például egy Proust-regény) esetén normál szélességűek, lábjegyzeteket az oldal alján találhatunk.

Akadnak azonban formabontó esetek. Barthes művében például olyan nagy szerepük van az idézetek szerzőjének, hogy azok a szöveg melletti margón, az adott idézettel egy sorban jelennek meg – ez természetesen a szöveghasáb szélességének rovására megy. (11. kép) Ugyancsak keskenyebbek a hasábok József Attila Szabad ötletek jegyzéke című művében, itt az eredeti mű oldalszámának jelzéséből kifolyólag. (12. kép)

11. kép. A Barthes mű szedése, oldalt a margón az idézetek szerzőinek nevével

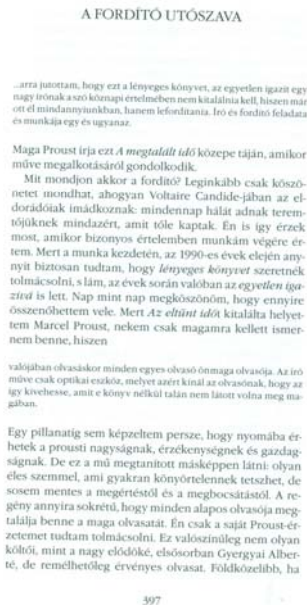

12. kép. Szedés József Attila Szabad-ötletek jegyzéke című művében. Az adott sorok elején jelezve van, hogy az eredeti mű hányadik oldalán járunk.

Utószó és jegyzetek

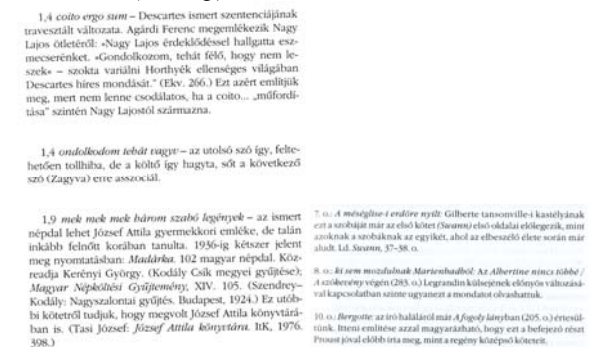
Egyes művekhez a fordító, vagy más által írt utószó tartozik. Például A megtalált idő című alkotást, mint Az eltűnt idő nyomában folytatásos regény utolsó részét Jancsó Júlia utószava zárja. Ez tipográfiai szempontból azért érdekes, mert a fordító által használt idézetek egészen különös módon vannak jelezve. Nem dőlt betűkkel vagy idézőjellel – mint

ahogyan az megszokott – hanem betűméretváltással.
(13. kép)

13. kép. Jancsó Júlia utószava Proust művéhez. A kisebb betűmérettel szedett szövegek idézetek a műből

A művekhez tartozó jegyzetek – már amennyiben vannak – tipográfiája szintén könyvről könyvre azonos módon kerülnek megvalósításra, rendhagyó esetek azonban itt is előfordulhatnak. Ha például a Proust-regényhez és a József Attila-műhöz írt jegyzeteket hasonlítjuk össze, a betűméretbeli (10 illetve 12 pont) különbségen túl az oldalszám-jelzések is eltérnek. (14. kép)

14. kép. Oldalszám-jelzések József Attila (balra) illetve Proust (jobbra) művéhez tartozó jegyzetekben

Befejezés

Ha röviden szeretnénk képet adni az Atlantisz Könyvkiadó által Veszedelmes viszonyok címmel kiadott sorozat arculatáról, akkor elsősorban a letisztult egyszerűséget kell hangsúlyoznunk. Emellett szintén nem elhanyagolható, hogy éppen ettől a talán kissé konzervatívnak tűnő megjelenéstől lesz a sorozat igényes, s mindemellett első ránézésre is modern benyomást tud kelteni.

Összkép szinten ez a pozitív értelemben vett arculati egyszerűség kiválóan illik a sorozatban kiadott művek jellegéhez, témájához, hangulatához.

Hivatkozások

- Atlantisz Könyvkiadó honlapja (2009) URL: <http://www.atlantiszkiado.hu/>
Interjú Harsányi Tamással (2009. november 4.)
Interjú Miklós Tamással (2010. június 14.)